

Anna Horniatko-Shumylovych

Adam Mickiewicz University in Poznań (Poland)

ORCID: 0000-0003-1625-6193

Забуті імена: Василь Ткачук очима родичів й односельчан (на основі актуальних інтерв'ю)

**Forgotten names: Vasyl Tkachuk in the eyes of relatives and countrymen
(based on recent interviews)**

Abstract:

Vasyl Tkachuk (1916-1944) is a forgotten talent of the Ukrainian literature of the 1930s. Not so long ago this outstanding short-story writer was completely unknown to a wide range of readers. Today his memory is being laboriously restored. His artistic profile, personal features, and his surrounding's attitude to the author may be described to readers thanks to the recent interviews with his close relatives and the residents of his home village and region. Memories of the people who met Vasyl Tkachuk or remember him from their relatives' stories prove the writer's exceptional nature and his writing career, which was stopped by his death.

Keywords: forgotten talent, recent interview, writer's artistic profile, Ukrainian literature.

Вступ. Забуте ім'я Василя Ткачука

Коли 2011 року бібліограф-краєзнавець Івано-Франківської обласної бібліотеки для юнацтва Ярослава Бідичак проводила для учнів природничо-математичного ліцею краєзнавчу годину до 95-річчя від дня народження українського новеліста 30-х років ХХ ст. Василя Ткачука, з цілим переконанням підкреслювала:

Мало, дуже мало залишилося після В. Ткачука, кілька збірок, що повернули зі спецхронів, трохи листів до друзів і ще менше фотографій. Для

місцевих краєзнавців це непочатий край роботи. Адже нічого не відомо про дружину і доньку письменника (навіть імен), батьків, братів і сестер. Нічого не відомо, якими були останні роки і дні життя самого Василя Ткачука. Де шукати його сліди? На полях битв чи у застінках НКВД. [...] І нині прибалтійські вітри засівають мжичкою його забуту могилу¹.

І не знала тоді згадана бібліограф-краєзнавець, що кількадесят кілометрів від Івано-Франківська в рідному селі письменника наполегливий учитель хімії Роман Ризюк уже майже тридцять років шукає його сліди і має свої успіхи. Не знала, що в Іллінцях живе родичка Василя Ткачука, а в далекому Щецині через два роки, вціліла з воєнної завірюхи єдина дочка письменника публікуватиме збірне видання творів свого і для неї невідомого, передчасно померлого батька.

1. Слідами творчості Василя Ткачука

Приблизно три роки досліджень творчої дороги Василя Ткачука (1916-1944) дозволили мені зібрати доволі цікавий матеріал для аналізу його художньої спадщини. Варто підкреслити, що поміж сучасних дослідників Ткачукової новелістики, можна назвати поодинокі імена, такі як Роман Горак, Степан Хороб чи Христина Федор (дівоче Синітович)². Результатами моїх роздумів став

¹ *Kraieznavcha hodyna „Zoloti dzvonyky Vasyliia Tkachuka”*, http://www.ylibif.at.ua/news/kraieznavcha_godina_zoloti_dzvoniki_vasilja_tkachuka [2011-03-16-31].

² R. Horak, *Zahublenyi talant Vasyliia Tkachuka* [w:] V. Tkachuk, *Zoloti dzvinky*, Apriori, Lviv 2014, s. 239-303; R. Horak, *Vasyl Tkachuk z Illintsiv*, ch. 3-4, „Pereval”, 2015, s. 294-304; S. Khorob, *Odyn iz kohorty uchniv slavetnoho novelisty (Prozova tvorchist V.Tkachuka)* [w:] „Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu im. Alfreda Noblia. Seria „Filolohichni nauky”, 2013, № 2(6), s. 222-228; Kh. Fedor, *Vasyl Tkachuk v zakhidnoukrainskomu literaturnomu ta kulturnomu protsesi pochatku XX stolittia* [w:] „Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchykh navchalnykh zakladakh”, 2014, №29, s. 260-278.; Kh. Fedor, *Vasyl Tkachuk kriz pryzmu rozhortannia nym stefanivskykh tradytsii* [w:] „Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchykh navchalnykh zakladakh”, 2015, № 31, s. 231-243; Kh. Fedor,

цикл статей, присвячених окремим аспектам поетики й проблематики новелістики Ткачука, зокрема образам, концептам і символам, що зумовлюють унікальність Ткачукового прозопису. Образ бурі, концепт вітру чи символ чічки, аналізовані мною в окремих статтях, склали підґрунтя ширшої розвідки про натурфілософію як феномен художнього світу Василя Ткачука³. Окреме дослідження я присвятила традиції і новаторству у творчості письменника, підкреслюючи багатогранність його художнього доробку – з одного боку зануреного в українську класику, зокрема стефаниківську новелу „концентрації чуття”, з другого – спрагло новаторських пошуків, зокрема на рівні надзвичайно багатой стилістичної палітри⁴. Попри факт, що, за словами критиків 30-х років, Василь Ткачук „постає як світлий пророк майбутнього, вірить у добро, живе з надією у краще”⁵, в його новелах широко репрезентовані мотиви й образи смерті,

Kolorystyka tvoriv Vasyliia Tkachuka ta yii rol u vysvitleni ideino-khudozhnikh dominant prozy pismennika [w:] „Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchyykh navchalnykh zakladakh”, 2014, № 30, s. 235-243; Kh. Fedor, *Istoryko-kulturna spadshchyna Vasyliia Tkachuka ta osoblyvosti yoho khudozhnioho myslennia* [w:] „Spheres of Culture”, volume VIII, Maria Curie-Sklodovska University, Lublin 2014, s. 97-105; Прикметно, що у 30-х роках ХХ ст. новелістична творчість Василя Ткачука була у полі зору зацікавлень багатьох тодішніх критиків і літературознавців. Детальніше на цю тему дивись статтю: А. Horniatko-Szumilowicz, „Skromne obrazki wiejskie” Wasyla Tkaczuka (szkic do portretu pisarza zapomnianego) [w:] *Studia et Documenta Slavica*, nr 1, red. J. Czaplińska,; Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2017, s. 9-21.

³ А. Horniatko-Shumylovych, *Naturfilosofia yak fenomen khudozhnioho svitu Vasyliia Tkachuka* [w:] „IX Mizhnarodnyi konhres ukrainstiv. Literaturonnavstvo. Zbirnyk naukovykh statei (do 100-richchia Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy)”, red. S. Pyrozhkov, A. Zahorodnii, H. Skrypnyk, NAN Ukrainy, IMFE im. Rylskoho, Kyiv 2018, s. 21-36.

⁴ А. Horniatko-Shumylovych, *Vasyl Tkachuk. Mizh tradytsiieiu i novatorstvom. Narys problematyky* [w:] „Tożsamość ukraińska wobec przemian XVII-XXI w.”, red. K. Jakubowska-Krawczyk, A. Nowacki, Wydawnictwo KUL, Lublin 2017, s. 141-157;

⁵ Kh. Fedor, *Vasyl Tkachuk kriz pryzmu rozhortannia nym Stefanuvskykh tradytsii*, s. 241.

дослідженню яких я присвятила чергову статтю⁶. Об'єктом моєї пильної уваги стала й небувала майстерність змалювання Ткачуком жіночих образів, оскільки письменник присвятив героїням чи не найбільше творчої наснаги у своїх творах, починаючи від образу дівчинки, через дівчину, молодицю, матір, бабцю, тещу аж до збірної картини жіноцтва⁷. І, врешті, заради ґрунтовного дослідження історико-літературного контексту, в якому функціонував непересічний новеліст, я проаналізувала його внесок у творче зростання маловідомого донедавна авангардного угруповання „Дванадцятка”, що діяло у Львові в роках 1935–1939, і в якому Ткачук був відомий як „Гуцулик”⁸.

2. Три розмови в Україні й одна в Польщі

Оскільки, володіючи певними ресурсами літературознавчих та теоретичних знань, звичайно, за умови доступу до творчої спадщини даного письменника, можливо доволі влучно проаналізувати її художність, остільки його життєвий шлях, характер, особистісні якості найкраще пізнаються на основі листів чи спогадів самого письменника або, коли їх немає (як по суті це сталося у випадку Василя Ткачука), через розмову з очевидцями чи людьми, якимось чином, близькими даному творцю.

⁶ A. Horniatko-Shumylovych, *Na terezakh doli (Motyvy i obrazy smerti u novelistytsi Vasylii Tkachuka)* [w:] „Slavica Wratislaviensia CLXVIII. Wielkie tematy kultury w literaturach słowiańskich 14. Tanatos 2”, red. E. Tyszkowska-Kasprzak, G. Durdev-Mańkiewicz, M. Świetlicki, D. Żygadło-Czopnik, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2019, s. 123-135.

⁷ A. Horniatko-Shumylovych, *Maisternist zmaliuvannia zhinochykh postatei v novelistytsi Vasylii Tkachuka* [w:] „Kobieta w zwierciadle języka i kultury”, red. A. Archangielska, M. Hordy, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2017, s. 481-499.

⁸ A. Horniatko-Shumylovych, *Iz metoiu „pidshukuvannia novykh dynamichnykh form vyslovu”*. „Dvanadtsiatka” yak avanhardne javyshche v ukrainskii literaturi [w:] „Poznańskie Studia Slawistyczne” nr 18, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Poznań 2020, s. 125-144.

Одним із таких способів є інтерв'ю – „метод одержання необхідної інформації шляхом безпосередньої цілеспрямованої бесіди інтерв'юера з респондентом. [...] Інтерв'юеру відводиться ведуча роль ініціатора в організації і проведенні бесіди, в той час як респондент виступає у ролі веденого, в ролі джерела інформації”⁹. Це, звичайно, основний метод збирання інформації в соціології, журналістиці та психології, але й літературознавстві.

Влітку 2018 року вдалось мені побувати в „малій батьківщині” Василя Ткачука, де він ступав босоніж, „наелектризуючись від землі”. У рідному селі Іллінці Снятинського району, 9-го серпня згаданого 2018 року, я провела три інтерв'ю: з Людою Шиховою – дочкою Романа Ризюка, багатолітнього директора Народного музею історії села Іллінці, пристрасного збирача і пропагандиста творчості Василя Ткачука; з Анною Федорійчук – віднайденою родичкою письменника, онукою рідної сестри його матері, яка живе в Іллінцях, але досі не знала дочки письменника; із Миколою Сулятицьким – земляком Ткачука – гуцулом, вихідцем із Снятинщини, професором Кафедри українознавства і філософії Івано-Франківського національного медичного університету. Ще до поїздки в Іллінці, 4-го серпня 2018 року, я організувала інтерв'ю з дочкою письменника – Ольгою Гоффманн (нар. 1938), яка, як виявилось, і це також свого часу було для мене відкриттям, живе в північно-західній Польщі, у Щецині.

Попробуємо систематизувати зібраний матеріал, спираючись насамперед на теорію інтерв'ю.

За формою інтерв'ю (дослідники виділяють чотири його типи: стандартизоване, глибинне, фокусоване й вільне¹⁰), я провела три змішаних. Розмови з Ольгою Гоффманн, Людою Шиховою й Миколою Сулятицьким були сумішшю фокусованого, стандартизованого й глибинного інтерв'ю, тоді як з Анною Федорійчук – фокусованого й вільного. Як правило, усі чотири інтерв'ю мали характер фокусованих, тобто спрямова-

⁹ V. Picha, *Sotsiologia: zahalnyi kurs*, Karavela, Kyiv 2000, s. 212.

¹⁰ *Ibidem*, s. 212-213.

них на вивчення думки співрозмовника відносно конкретного факту – забутого таланту Василя Ткачука. Водночас бесіди з трьома першими респондентами були, якоюсь мірою, стандартизовані, заздалегідь підготовлені. Ольга Гоффманн та Микола Сулятицький отримали запитання електронною поштою, мали час підготуватися до відповідей. Формулювання запитань, їх порядок, кількість, а навіть можливі відповіді, якоюсь мірою, передбачались. Водночас згадані три розмови містили елементи глибинного інтерв'ю, оскільки їхньою метою було отримати інформацію, яка не тільки засвідчувала б наявність того чи іншого факту, явища (спогади про Василя Ткачука), але й пояснювала причини появи даних фактів, явищ. Це зокрема торкалось інтерв'ю, проведеного з Миколою Сулятицьким, який з'ясував причини конкретних виборів письменника (захоплення приходом радянської влади у Львів восени 1939 року, присутність у його творах мотивів братовбивчих сутичок, образів зрадника-перекинчика тощо), віддзеркалюючи доволі широкий суспільно-політичний контекст.

Бесіда з Анною Федорійчук, хоча фокусована на зібрання інформації про Василя Ткачука, мала характер вільної. Не знаючи про зустріч з віднайденою родичкою письменника, я не склала плану інтерв'ю, не сформулювала завчасно питань, респондентка також, звичайно, їх не отримала. Звідти перші її слова: *„Моя бабуся, а його мама – Ткачука Василя, були рідні сестри. А моя мама з Василем Ткачуком вже були перві [двоюрідні – А. Г.–Ш.]”*¹¹ – висказані на підтвердження автентичності кровної спорідненості з письменником.

З огляду на кількість мовників, усі розмови належали до різновиду інтерв'ю-діалогу, тобто бесіди за схемою „питання + відповідь”. Як правило, одночасно з основними питаннями,

¹¹ Дана цитата (записана курсивним шрифтом) і всі інші, що є частиною вищевказаних чотирьох інтерв'ю, зберігаються в архіві авторки статті. Передбачається їхня публікація у планованій мною монографії про життя і творчість Василя Ткачука.

я ставила співрозмовникам уточнюючі, додаткові питання, за їх допомогою направляючи бесіду в потрібне русло, з'ясовуючи деякі нюанси, цікаві деталі, факти. Так, наприклад, уточнюючий характер мали запитання, звернені до Люди Шихової, про дату відкриття та чергові етапи організації Народного музею історії села Іллінців. Ми допитали також Миколу Сулятицького, як, на його погляд, склалось би життя Ткачука, коли б він вижив, але водночас змушений був функціонувати в умовах кон'юнктурних 40-50-тих років в Україні. Звичайно, такі питання надали процесу розмов відповідної драматургії, інтонаційного багатства, роблячи матеріал розмови сюжетним, інтригуючим.

З огляду на спосіб спілкування, три з проведених мною інтерв'ю мали безпосередній характер, т.зв. обличчям до обличчя, під час яких проводився запис на диктафон. Одна – розмова з Ольгою Гоффманн відбулась кількаразово не для запису, причому інформацію, отриману під час бесіди, можна було використати, а остаточний варіант інтерв'ю дочка письменника передала у письмовій формі.

З огляду на місце проведення інтерв'ю¹², розмови з Людою Шиховою та Анною Федорійчук відбулись на робочому місці, тобто в Народному музеї історії села Іллінці, розмова з Миколою Сулятицьким проведена була в т.зв. інтер-ситуації (коломиїському готелі „Писанка”), так само з Ольгою Гоффманн – кількаразово в інтер-ситуаціях (у моєму домі в Щецині за кавою, в українській домівці в Щецині).

За метою, яку я хотіла реалізувати, усі чотири розмови були, скоріше всього, сумішшю документального інтерв'ю з інтерв'ю думок¹³. У кожній бесіді наявний був елемент установлення конкретних фактів з життя Василя Ткачука в поєднанні зі спробою оцінювати дані факти в контексті життя письменника. Так, наприклад, Микола Сулятицький не лише широко представив суспільно-політичний контекст, в якому жив і творив Василь

¹² V. Picha, *Sotsiolohia: zahalnyi kurs*, Karavela, Kyiv 2000, s. 213.

¹³ Ibidem, s. 213.

Ткачук, але й пояснив конкретні життєві вибори письменника, зумовлені саме політичною кон'юнктурою. За його словами, „він [Василь Ткачук – А.Г.-Ш.] не був кон'юнктурним письменником, хоча жив в кон'юнктурній ситуації. Однозначно”. Так само й Ольга Гоффманн не лише розповіла про основні віхи життєвого шляху батька, наприклад, історію знайомства і подружнього життя з її матір'ю, Марією Януш, але й поспробувала з'ясувати причини розриву подружжя батьків, суть проблеми вбачаючи скоріш за все в неспокійній натурі письменника:

З часом прийшла любов, через що вони стали подружжям, ідеалізованим матір'ю. На жаль, мій батько був джигуном. Це красень, тому там, де з'являвся, завжди оточувався табунцем дівчат і жінок, які припадали біля нього. Знаю, що мама страждала з цього приводу. Неохоче про це розповідала,

і далі

від природи щедро обдарований, натура не поскупилася йому на вроду й чарівливість. З того, що мені відомо, любив розгульне життя, хотів перебувати в центрі зацікавлення, міг повести себе зухвало, не завжди був акуратний. У подружньому житті скоріш за все тяжкий, зі схильністю до гулянок, танцю, нічного життя.

До речі, про непокірну вдачу Ткачука кількаразово згадувала родичка, Анна Федорійчук, вбачаючи у цьому, так само як і Ольга Гоффманн, якийсь елемент вільнодумства, широкої природи, характерної для непересічних особистостей („Він такий був непокорний. Він нікого не признавав. Не хотів з [...] панством, ні з ким зв'язуватися”).

3. Унікальність проведених інтерв'ю

Кожне з інтерв'ю мало свій характер, свою специфіку, що відрізняло його від решти. Кожне з них унікальне і дає цінну інформацію про „загублений талант” Ткачука.

Розмова з Людою Шиховою дала уявлення про надзвичайно копітку працю, яку зробив її батько для „повернення із забуття в безсмертя” імені Ткачука та його творчої спадщини, особливо в Снятинському районі. Завдяки цьому інтерв'ю уточнено факти щодо встановлення та функціонування Народного музею історії села Іллінці, в якому окремий стенд виділений Ткачукові, а також щодо відкриття меморіальної дошки йому присвяченої.

Інтерв'ю з Миколою Сулятицький послужило засобом збору інформації про специфіку життя в Снятинському районі у 30-40-х роках минулого століття. Згадана розмова дала також відповідь на складні питання про стосунки між тодішніми українцями-автохтонами й поляками, росіянами, євреями.

Співбесіда з Ольгою Гоффманн – найбільш інтимізована, оскільки дочка письменника розповіла про свої очікування щодо відновлення забутого імені батька, висловила жаль з приводу неможливості реалізувати звичайні реляції дитина-батько, згадала непрості відносини письменника з дружиною, відшукала в себе спільні з ним риси характеру.

Особливо неочікуваною виявилась розмова з віднайденою родичкою письменника – Анною Федорійчук. Хоча найкоротша з усіх чотирьох, чи не найкраще показала ставлення родичів до Ткачука як до постаті унікальної, яка сильно вирізнялася на тлі родичів і тодішніх односельчан.

Власне кажучи, спільною рисою усіх чотирьох інтерв'ю був акцент на винятковість постаті Василя Ткачука. Зокрема співрозмовники з України, уродженці Снятинщини, тісно зв'язані з місцевою культурою і традицією, підкреслювали непересічність новеліста. Так, наприклад, Люда Шихова, згадувала про „неординарну особистість” і щоб акцентувати винятковість дуже молодого письменника, пестливо називала його „пацаном”, якому було тільки 19 років, коли імпазантним тиражем 5 тисяч примірників вийшла його перша збірка *Сині чічки* (1935). Моя співрозмовниця захоплювалася його поетичним словом („я звернула увагу на красу слова”), цитувала яскраві Ткачукові метафори:

Та сонце [...] іміло білий день попід пахи й потягло його за темно-синяву бинду гонорних гір¹⁴, [...]. А Ткачук жив тут. І коли виходив вище на вулицю, він дійсно бачив, що сонце бере день попід паху і несе за гори. Але хто б з нас сказав так, не готуючись? А в нього такі фрази виходили [...];

надіялась, що воно вплине на якість живого мовлення сучасної молоді („Ради краси слова. Як діти тепер спілкуються двома-трьома реченнями і наскільки гарно говорив Ткачук”). Водночас із здивуванням реагувала на питання про можливі кон’юнктурні моменти в життєписі новеліста, заперечуючи будь-які сліди того типу в біографії письменника. На думку Люди Шихової, „переважно він писав про простих людей”.

Микола Сулятицький не заперечував, але виправдовував захоплення письменника приходом радянської влади, пояснюючи цей факт всезагальною ейфорією жителів тодішньої Снятинщини, переповнених ілюзорною вірою в прихід радянського „визволителя” від польського ярма:

[...] спочатку саме на Покутті були певні прорадянські настрої і навіть в Музею історії села Іллінці й в інших історичних джерелах згадується, що були значно лояльніше налаштовані на Гуцульщині, на Косівщині, на Хоменищині, на певній частині Коломиїщини.

Водночас мій співрозмовник не погоджувався з закидами деяких дослідників, які ладні звинувачувати Ткачука в кон’юнктурній діяльності:

Радянський Союз мав потужну армію, зброю, але ще більша зброя – це була ідеологія і письменники – це якраз були ковалі цієї ідеології. Їх навіть до війська не брали, причому тільки слухняних письменників. Василь Ткачук таким не виявився, він відразу пішов на конфлікт, він дійсно побачив справжнє обличчя нової радянської влади, яка хотіла все контролювати, яка хотіла зробити письменника не естетом, а служителем системи і через те нам відомо, що потім і сталося, що почалася війна, його, як і небагатьох, призвали на фронт, фактично на смерть.

¹⁴ V. Tkachuk, *Yabluko* [w:] V. Tkachuk, *Syni Chichky*, Noveli, peredmovna Kh. Synitovych, Ivano-Frankivsk 2013, s. 161.

Так само й Ольга Гоффманн, підкреслювала об'єктивні причини цього суспільного феномену:

Мій батько був від наймолодших літ під впливом комуністичної ідеології, вірив в її правомірність. Важко цьому дивуватися, оскільки зростає у бідній сім'ї, вихований матір'ю, удовою, яка заробляла на утримання двох синів, Олександра й Василька, і дочки Марійки послугами, вишиванням.

Ткачукова родичка, Анна Федорійчук, зі зворушенням згадувала матір письменника, Олену Ткачук, і її величезну тугу за сином: „[...] Олена, мама Василя, не так переживала тяжко за Олександром, як переживала за Васильком”. Демонструвала слова пісні, яку підспівувала Ткачукова мати:

Та Василева мама складала сама [пісні – А.Г.-Ш.]: «Тяжка зима дуже була, як я Тебе народила, а ще більше тяжча стала, коли Тебе забирали». Так вони порівнювали, що зима була, дуже поганий рік був, дуже тяжкі морози тоді були [коли він народився – А.Г.-Ш.], а коли його забрали, то їй було важче, бо його не було вже з нею.

Анна Федорійчук підтвердила, що, попри свій юний вік, відчувала, що в родині Василь відрізнявся на фоні решти членів, саме своєю винятковістю, талантом, харизматичністю. „Він такий був непокірний. Він нікого не признавав. Не хотів з таким панством, ні з ким зв'язуватися”. На моє запитання, з якого віку новеліст проявляє непересічний талант, респондентка відповіла: „Змалку, змалку. І був дуже такий, що моїй бабці розказували, що напевне з нього нічого не буде”.

Тут момоволі насувається порівняння із загальновідомими словами батька Тараса Шевченка, Григорія, який, умираючи, мав про нього сказати: „Синові моему Тарасові з спадщини після мене нічого не треба. Він не буде людиною абиякою; з його вийде або щось дуже добре, або велике ледащо”¹⁵.

¹⁵ *Istoriia ukrainskoi literatury. U dvanadtsiaty tomakh. Tom chetvertyi. Taras Shevchenko*, red. V. Donchyk, Kyiv 2014, s. 28.

Ольга Гоффманн підтвердила виняткове ставлення Олени Ткачук до сина, тобто її батька:

Василько був улюбленцем матері. Найбільш тішило її його бажання вчитися. Кохала його і він любив її великою любов'ю, гордився бути її сином. Доказом цього хай буде факт присутності коханої матері на його шлюбі з моєю матір'ю, що відбувся у Львові в церкві св. Миколая. Сам її привіз із рідного села. Одягнена в гуцульське вбрання, сиділа поруч нього, на почесному місці.

Моя співбесідниця підкреслила також, що дружина Ткачука, Марія, дуже його любила і шанувала, хоча відчувала жаль: „Мати не розповідала багато, не знаю з якого приводу, думаю, що хотіла мені заощадити смутку. Якщо розповідала, то завжди тільки добре. І про його талант”.

Усі співрозмовники, в принципі, уникали відповідей на питання про художні деталі творчості новеліста („Я не можу Вам про це сказати” – Люда Шихова; „Не можу Вам відповісти на це питання. Просто немає в мене знання на цю тему” – Ольга Гоффманн). Найімовірніше з приводу їх незнайомості. Адже, окрім Миколи Сулятицького, згадані респонденти не філологи за фахом. Водночас усі вони підкреслювали унікальність Ткачука як письменника („Нешліфований діамант” – Ольга Гоффманн; „[...] він мав Божий дар до слова” – Люда Шихова).

Деякі аспекти проблематики творів Ткачука з'ясовував Микола Сулятицький, зокрема передумови виникнення у прозі новеліста образів зрадника-перекинчика, утікача-дезертира, зумовлені, на його думку, польсько-українською суспільно-політичною ситуацією 30-х років ХХ ст. Водночас цей самий респондент неохоче коментував порівняння творчого методу Василя Стефаніка й Василя Ткачука, акцентуючи неповторність кожного з них:

Зводити, порівнювати... У кожного є своє бачення, свій стиль. У Стефаніка свій, у Ткачука свій. Це, що вони подібні, [...], через те, що вони з одного краю, що у них така мова. Так само в Черемшини чи Леся Мартовича. Але у Ткачука було значно більше діалектизмів, значно більше фольклорних

елементів, тому на перший погляд здається, що він більш поетичніший. Через те, що він менше використовував літературну мову на той час.

Ольга Гоффманн указувала на принципову відмінність між Ткачуком і Стефаником з огляду на їхній соціальний статус:

Є суттєва різниця між родиною Василя Стефаника, народженого в багатій селянській родині [і, відповідно, родиною Василя Ткачука – А.Г.-Ш.]. Його мати могла приділити належну увагу талановитому синові, тоді як бідна [Ткачукова мати – А.Г.-Ш.] неписьменна, яка працювала, щоб утримати своїх дітей, не мала такої можливості. Стала удовою у 1922 році.

І Микола Сулятицький, і Ольга Гоффманн заперечували, що Ткачук наслідував творчу манеру Стефаника. Дочка письменника наголошувала невдоволеність батька з приводу спроб закидати йому епігонство: *„Обурювався, коли порівнювали його творчість із творчістю Василя Стефаника, якого, мовляв, мав наслідувати”*. Так само і Микола Сулятицький: *„Однозначно, що він не наслідував. [...] А вже наука, яка приходить, вона намагається втиснути це у свої рамки. Мабуть, після цього починаються роздуми, вже чисто наукові, менш літературні”*.

Підсумовуючи, новеліст Василь Ткачук оточений на рідній йому Снятинщині великою пошаною і невідкупною любов'ю, а його родичі й односельчани переповнені почуттям гордості за справжній талант. Цей самий письменник – маловідомий для широкого загалу українців у Центральній, Східній і Південній Україні і поза її межами, в результаті чого сприймається з певною стриманістю в оцінках. Саме тому робота над розповсюдженням його безперечно унікальної спадщини повинна бути завданням сучасних дослідників і критиків.

Висновки. Поступове відновлення пам'яті

3-поміж широкої сфери застосування інтерв'ю: на ранній стадії дослідження; для розробки великих опитувань; в якості

додаткового методу отримання інформації, для уточнення і перевірки даних і, врешті, як основний метод одержання інформації¹⁶, для даного дослідження ця остання видається найбільш корисною. Адже справді письмових свідчень про життя Василя Ткачука залишилось украй небагато.

Проведені мною інтерв'ю допомогли реконструювати доволі повний образ популярного у 30-х, повністю забутого у 50-70-х роках і відновленого нещодавно таланту Василя Ткачука.

Завдяки здійсненню планів відвідати Народний музей історії села Іллінці, дочка Романа Ризюка, Люда Шихова, спонукала Анну Федорійчук до зустрічі зі мною як дослідницею спадщини Василя Ткачука. Результатом розмови було непереборне бажання родички Анни зустрітися з дочкою письменника, яке здійснилося 28 жовтня 2018 року у Щецині. Дві родички, які ніколи не бачились, – дочка новеліста і його племінниця – під час першої спільної зустрічі намагалися визбирати спогади із закутків своєї і чужої пам'яті і відтворити образ загубленого в часі і просторі таланту – родича і письменника.

Завершуючи, хочеться додати, що згадувана в перших словах доповіді бібліограф-краєзнавець, по суті, зараз після проведення „краєзнавчої години” дізналася про титанічну працю Романа Ризюка – скромного борця за повернення пам'яті про Ткачука і відвідала Іллінецький музей, що наголосила в розмові зі мною Люда Шихова (*„Якраз 2011-го чи 2012 року, коли ми захищали ту роботу [конкурсна робота МАН України під назвою „Недоснівана пісня” Василя Ткачука – А.Г.-Ш.], вона дістала розголок і ця жінка приїждала до нас в музей і брала інформації про Ткачука”*).

Ось такими малими кроками і великим зусиллям окремих людей забуте ім'я Василя Ткачука поволі повертається пам'яті народу, і там на рідній письменнику Снятинщині, і далі по всій Україні, і тут в українській діаспорі в Польщі, нарешті, посеред польських любителів української культурної спадщини.

¹⁶ V. Picha, *Sotsiologia: zahalnyi kurs*, Karavela, Kyiv 2000, s. 212.

References

- Horak R., *Vasyl Tkachuk z Illintsiiv*, ch. 3-4, „Pereval”, 2015, s. 294-304.
- Horak R., *Zahublenyi talant Vasylia Tkachuka* [w:] V. Tkachuk, *Zoloti dzvinky*, Apriori, Lviv 2014, s. 239-303.
- Horniatko-Shumylovych A., *Vasyl Tkachuk. Mizh tradytsiieiu i novatorstvom. Narys problematyky* [w:] „Tożsamość ukraińska wobec przemian XVII-XXI w.”, red. K. Jakubowska-Krawczyk, A. Nowacki, Wydawnictwo KUL, Lublin 2017, s. 141-157.
- Horniatko-Shumylovych A., *Iz metoiu „pidshukuvannia novykh dynamichnykh form vyslovu”. „Dvanadtsiatka” yak avanhardne yavyshe v ukrainskii literaturi* [w:] „Poznańskie Studia Slawistyczne” nr 18, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Poznań 2020, s. 125-144.
- Horniatko-Shumylovych A., *Maisternist zmaluiuvannia zhinochykh postatei v novelistyzi Vasylia Tkachuka* [w:] „Kobieta w zwierciadle języka i kultury”, red. A. Archangielska, M. Hordy, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2017, s. 481-499.
- Horniatko-Shumylovych A., *Na terezakh doli (Motyvy i obrazy smertu u novelistyzi Vasylia Tkachuka)* [w:] „Slavica Wratislaviensia CLXVIII. Wielkie tematy kultury w literaturach słowiańskich 14. Tanatos 2”, red. E. Tyszkowska-Kasprzak, G. Durdev-Malkiewicz, M. Świetlicki, D. Żygadło-Czopnik, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2019, s. 123-135.
- Horniatko-Shumylovych A., *Naturfilosofia yak fenomen khudozhnioho svitu Vasylia Tkachuka* [w:] „IX Mizhnarodnyi konhres ukrainistiv. Literaturoznavstvo. Zbirnyk naukovykh statei (do 100-richchia Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy)”, red. S.Pyrozhhov, A. Zahorodnii, H. Skrypnyk, NAN Ukrainy, IMFE im. Rylskoho, Kyiv 2018, s. 21-36.
- Horniatko-Szumilowicz A., „Skromne obrazki wiejskie” *Wasyia Tkaczuka (szkic do portretu pisarza zapomnianego)*, [w:] *Studia et Documenta Slavica*, nr 1, red. J. Czaplńska, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2017, s. 9-21.
- Istoriia ukrainskoi literatury. U dvanadtsiaty tomah. Tom chetvertyi. Taras Shevchenko*, Red. V. Donchyk, Kyiv 2014.
- Kraieznavcha hodyna „Zoloti dzvonyky Vasylia Tkachuka”* [w:] http://www.ylibif.at.ua/news/kraieznavcha_godina_zoloti_dzvonyky_vasylja_tkachuka [2011-03-16-31].
- Picha V., *Sotsiolohia: zahalnyi kurs*, Karavela, Kyiv 2000.
- Synitovych Kh., *Zhyttievyy i tvorchyy shliakh Vasylia Tkachuka* [w:] Tkachuk V., *Syni Chichky*, Novely, perdmova Kh. Synitovych, Ivano-Frankivsk 2013, s. 5-13.
- Tkachuk V., *Syni Chichky*, Novely, perdmova Kh. Synitovych, Ivano-Frankivsk 2013.

- Fedor Kh., *Vasyl Tkachuk v zakhidnoukrainskomu literaturnomu ta kulturnomu protsesi pochatku XX stolittia* [w:] „Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchykh navchalnykh zakladakh”, 2014, № 29, s. 260-278.
- Fedor Kh., *Vasyl Tkachuk kriz pryzmu rozhortannia nym stefanivskykh tradytsii* [w:] „Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchykh navchalnykh zakladakh” 2015, № 31, s. 231-243.
- Fedor Kh., *Istoryko-kulturna spadshchyna Vasylia Tkachuka ta osoblyvosti yoho khudoznioho myslennia* [w:] „Spheres of Culture”, volume VIII, Maria Curie-Sklodovska University, Lublin 2014, s. 97-105.
- Fedor Kh., *Kolorystyka tvoriv Vasylia Tkachuka ta yii rol u vysvitleni idejno-khudozhnikh dominant prozy pismennyka* [w:] „Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchykh navchalnykh zakladakh”, 2014, № 30, s. 235-243.
- Khorob S., *Odyn iz kohorty uchniv slavetnoho novelista (Prozova tvorchist V. Tkachuka)* [w:] „Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu im. Alfreda Nobelia. Seria „Filolohichni nauky”, 2013, № 2(6), s. 222-228.